

OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU

Otizm Spektrum Bozukluğu Nedir?

Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) sosyal iletişim ve etkileşimde yetersizlik ve sınırlı yineleyen davranışlarla karakterize bir nörogelişimsel bozukluk olarak tanımlanmaktadır (DSM-V, 2013). Ülkemizde Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde (2012) tanımlar başlığı altında OSB yerine **"otistik birey"** terimi kullanılmakta olup otistik birey; **"sosyal etkileşim, sözel ve sözel olmayan iletişim, ilgi ve etkinliklerdeki sınırlılığı erken çocukluk döneminde ortaya çıkan ve bu özellikleri nedeniyle özel eğitim ile destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan birey"** olarak tanımlanmaktadır.

Amerikan Psikiyatri Birliği'nin yayınladığı ve tanı koymada oldukça saygın bir yeri olan Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı'nda (Diagnostic and Statistical Manuel of Mental Disorders-DSM) en güncel terim olarak Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) kullanılmaktadır.

Amerikan Psikiyatri Birliği 2013 yılında yayınladığı DSM-V ile OSB tanı ölçütlerini güncellemiştir. DSM-V'e göre OSB'nin özellikleri şunlardır:

Farklı bağlamlarda gözlenen sürekli sosyal iletişim ve sosyal etkileşim yetersizliği,

Sınırlı ve yineleyici davranış, ilgi ve etkinlik örüntüleri,

Belirtilerin erken çocuklukta ortaya çıkması ve

Günlük yaşam işlevlerinde aksama olmasıdır.

Gelişimsel Yetersizlik Türlerinin Tanım ve Özellikleri

DSM-V'te belirtilerin yoğunluğunu gösteren bir ölçek yer almaktadır. Bu ölçekte düzey-1 destek gereksinimine, düzey-2 yoğun destek gereksinimine, düzey-3 ise çok yoğun destek gereksinimine karşılık gelmektedir. Aşağıdaki tabloda bu düzeyler ve OSB'nin derecelendirilmesi yer almaktadır.

	OSB Yoğunluk Düzeyi	Sınırlı Yineleyen Davranışlar	
		Sosyal İletişim/Etkileşim	Sınırlı Yineleyen Davranışlar
Düzyey 3	"Çok yoğun destek gerektirir."	Sözel ve sözel olmayan sosyal iletişim becerilerindeki ileri derecede aksaklıklar işlevde bulunmada ileri derecede yetersizliklere yol açar. Çok sınırlı sosyal etkileşim girişimleri ve başkalarının sosyal etkileşim girişimlerine en az düzeyde karşılık verme gözlemlenir.	Zihin meşguliyetleri, sabit ritüeller ve/veya yineleyici davranışlar tüm alanlardaki işlevleri önemli ölçüde bozar. Ritüeller ya da rutinler kesintiye uğratıldığında önemli rahatsızlıklar gözlenir, sabit ilgilerden başka şeylere yönlendirmek çok zordur ya da kısa süre zarfında sabit ilgilerine geri döner.
Düzyey 2	"Yoğun destek gerektirir."	Sözel ve sözel olmayan sosyal iletişim becerilerindeki belirgin aksaklıklar, destek varlığında bile varlığını sürdüren sosyal yetersizlikler, sınırlı sosyal etkileşim girişimleri ve başkalarının sosyal etkileşim girişimlerine yetersiz ya da sıra dışı karşılık verme gözlemlenir.	Ritüeller ve yineleyici davranışlar ve/veya zihin meşguliyetleri ya da sabit ilgiler, çeşitli alanlardaki işlevleri belirgin şekilde bozar. Ritüeller ve yineleyici davranışlar kesintiye uğratıldığında belirgin bir hoşnutsuzluk ya da engellenme gözlenir, sabit ilgilerden başka şeylere yönlendirmek zordur.
Düzyey 1	"Destek gerektirir."	Destek sağlanmadığında sosyal iletişim aksaklıkları önemli yetersizliklere neden olur. Sosyal etkileşim girişiminde bulunmada zorluk yaşar ve başkalarının sosyal etkileşim girişimlerine atipik ya da başarısız karşılık vermede belirgin örnekler sergiler. Sosyal etkileşime yönelik ilgisi az gibi görünür.	Ritüeller ve yineleyici davranışlar bir ya da birkaç bağlamda önemli sorunlara yol açar. Başkalarının ritüelleri ve yineleyici davranışları kesintiye uğratma ya da sabit ilgilerden başka şeylere yönlendirmeye girişimlerine direnç gösterir.

Okul öncesi öğretmenlerinin sınıflarındaki OSB özelliği gösteren öğrencilerinin farkına varması, yönlendirme yapması ve eğitim-öğretim programını ve çevresel düzenlemeleri çocuğun özelliklerine göre uyarlaması çocuğun gelişiminde olumlu yönde fark yaratabilir. Bu nedenle OSB olan çocukların özelliklerini bilmek önemlidir. Aşağıda OSB'ye ilişkin özellikler yer almaktadır. Bu özelliklerin her biri tümüyle bir öğrencide olmayabilir ya da her öğrencide özelliğin süresi, biçimi veya etkisi farklı olabilmektedir.

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocukların Özellikleri

Sosyal Etkileşim ve İletişim Alanı

OSB olan çocuklarda göz kontağı kurmaktan kaçınma davranışı gözlemlenebilir. Göz kontağı kurduğunuzda bakışını başka tarafa çevirebilir.

OSB olan çocuklarda taklit becerilerinde yetersizlik gözlemlenebilir. Oyun ya da öğrenme etkinlikleri sırasında diğer insanları taklit etmesi gerektiğinde yapamayabilir. Bu nedenle yetişkinin çocuğun gereksinimi doğrultusunda yardım tekniği olan ipuçlarını kullanabilmesi gerekebilir.

OSB olan çocuklarda ilgisiz, çekingen, içe kapanık olma gözlemlenebilir. Bu çocuklar grup etkinliklerinde yalnız çalışmayı tercih edebilir, arkadaşlarından kaçınabilirler.

OSB olan çocuklarda uygun olmayan şekilde gülme, kıkırdama davranışları gözlemlenebilir. Örneğin, bu çocuklar hikâye okuma etkinliği gibi sessizliğin gerektiği bir etkinlik anında aniden gülme ya da kıkırdama davranışı gösterebilirler.

OSB olan çocuklarda oyuncak ve nesnelere uygun olmayan şekilde kullanma gözlemlenebilir. Örneğin, bu çocuklar serbest zaman etkinliği sırasında arabayı sürmek yerine arabanın tekerleklerini çevirebilirler.

OSB olan çocukların rutinlerine bağlı olduğu, aniden değişen rutinlerin rahatsız olmalarına neden olduğu gözlemlenebilir. Örneğin, bu çocuklar her gün beslenme etkinliği aynı yer, aynı saatte iken, bir gün yerinin ya da saatinin değişmesi durumunda huzursuzlaşabilirler.

OSB olan çocukların nesnelere sıraya dizme, düzenleme, sırası bozulduğunda rahatsız olma gibi davranışlar sergiledikleri gözlemlenebilir. Örneğin, OSB olan bir çocuk oynadığı yap-boz parçalarını belli bir örüntüde sıraya dizebilir. Bu sırayı bozduğunuzda problem davranış sergileyebilir.

OSB olan çocuklarda sözcükleri tekrar etmeleri (ekolali) gözlemlenebilir. Bu çocuklar belli başlı sözcükleri bağlama uygun olmaksızın tekrar edebilirler.

OSB olan çocukların basit yönergelere uygun olmayan tepkiler vermeleri gözlemlenebilir. Örneğin, OSB olan bir çocuk ona **"Otur."** denildiğinde duymamış gibi yürüyerek gidebilir.

OSB olan çocuklarda elde etmek istediği şey için istekte bulunmama davranışı gözlemlenebilir. Örneğin, OSB olan bir çocuk susduğunda su isteyebilir.

OSB olan çocuklar iletişime tepkide bulunmayabilir. Örneğin, OSB olan bir çocuk adı söylendiğinde tepkisiz kalabilir, başını ve akışlarını başka yöne çevirebilir.

OSB olan çocuklar zamirleri uygun olmayan biçimde kullanabilir. Örneğin, kendisinden **"ismiyle"** ya da **"sen"** olarak söz edebilir.

OSB olan çocuklar kısa hikâye ya da bir durumla ilgili sorulara uygun olmayan cevaplar verebilirler. Örneğin, Türkçe dil etkinliğinde okuduğunuz hikâyedeki kahramanın adını sorduğunuzda kahramanın adı yerine bir nesnenin adını söyleyebilir.

OSB olan çocuklarda tek düze duygudan yoksun ya da bozuk ses tonuyla konuşma gözlemlenebilir. OSB olan bir çocuk konuşurken robotik bir ses tonuyla, tonlama yapmadan konuşabilir.

Sınırlı Tekrarlayıcı Davranışlar ve İlgi Alanları

OSB olan çocuklarda bazı yiyecekleri yememe gözlemlenebilir. Bu çocuklar beslenme zamanında bazı yiyecekleri yemeyi reddedebilirler.

OSB olan çocuklarda yenilemeyen nesnelere tatma davranışı gözlemlenebilir. Örneğin, OSB olan bir çocuk oyuncakları, kalemleri emebilir, yemeye çalışabilir.

OSB olan çocuklarda tekrarlayıcı koklama davranışı gözlemlenebilir. Örneğin, OSB olan bir çocuk nesnelere ya da insan elini, saçını koklayabilir.

OSB olan çocuklarda tekrarlayıcı dönme davranışı gözlemlenebilir. OSB olan bir çocuk kendi etrafında ya da daireler çizerek dönme davranışı sergileyebilir.

OSB olan çocuklarda döndürölmek üzere tasarlanmamış nesnelere döndürme davranışı gözlemlenebilir. Örneğin, OSB olan bir çocuk tabak, fincan ya da bardak gibi nesnelere döndürebilir.

OSB olan çocuklarda ani hareketler gözlemlenebilir. OSB olan bir çocuk bir yerden bir yere hareket edeceği zaman fırlatarak aniden hareket edebilir.

OSB olan çocuklar kendini uyarıcı davranışlar sergileyebilir. Örneğin, OSB olan bir çocuk çok tiz ya da farklı sesleri kendini uyararak için çıkarabilir (iiii-iii gibi).

OSB olan çocuklarda öne arkaya sallanma davranışı gözlemlenebilir. Örneğin, OSB olan bir çocuk sandalyesinde otururken ya da ayaktaiken öne ve arkaya doğru sallanma davranışı gösterebilir.